

kérdés fontosságát is, a következő gondolatot emeljük ki: «Vallo- és hirdetem, hogy egészséges társadalmi fejlődésről eladdig nem is álmodhatunk, míg a lakáskultúra be nem soroztatik az általános kultúraháladási alapvető tényezői közé». Az előszó befejezésekként Vass József köszönetet mond e mű szerkesztőjének, mint aki egy évtizeden keresztül emberi erőt szinte meghaladó munkát fejtett ki kormánybiztosi, majd lakáshivatali elnöki, később a lakásügyi főosztály főnöki állásában. «Bár a későbbi korok emberei soha e téren ilyen nehéz viszonyok közé ne kerülnének — mondja a miniszter —, s ha mégis rájuk szakadnak a megpróbáltatások napjai, forgassák e művet, vonják le tanulságait s intézzék az ügyeket kezdettől fogva célravezetőbb módon».

Valóban nemcsak kortörténeti adalékok gyűjteménye a könyv; tanulság és útmutatás is a jövő számára. —nn.

Karinthy Frigyes versei: Nem mondtam el senkinek. (Athenaeum.) Karinthy nyugtalan tehetsége szükségképpen cserélget műfajt és hangnemet. Stílusa egyaránt kész tragikus pátoszra és a komikum minden árnyalatára. Hangulata folyton végletek közt cikázik s novellán és krockin, regényen és drámán, kritikán és paródián egyaránt rajta hagyja egyénisége kettős bélyegét: a gondolkozó szigorát s a cirkuszi bohóc játékos fölnyét.

Verset ez a szapora író, aki a köztudat nagy részében majdnem úgy él, mint valami szerencsés ötlet-nagyviharos, tiszteletreméltóan keveset írt. Most megjelent négytomegyes füzetek egész költői termését betakarítja. A legkorábbi ezek közt még 1906-ból való s attól fogva minden évre átlag egy verse jut. Mind-egy, hogy hosszú hónapok érlelődése, vagy ellenállhatatlan érzésrohamok pillanatnyi ihlete hozta-e világra őket: — föltehető, hogy a szűk lírai keretben sűrített módon, teljes átütő erővel nyilatkozik írójuk érdekes lelkiállománya. Hogy Karinthynek vannak mély hangulatai, arról már első munkái is tanuskodtak s egy-két különös verse korán jelezte, hogy a líra sem idegen terület kísérletező ösztöne számára.

És most mégis! . . . Ime egy író, aki sose panaszkodhatott, hogy ne lettek volna sikerei. A könnyű műfajokban iskolát csinált, komoly törekvéseit a kor java szellemei értékelték. Szinte egyetlen lendülettel ért el mindenütt

olyan magaslatot, ahol a századeleji nagy írónemzedék legbiztatottabb igéretei állottak. Míg azonban kortársai, kemény tusákban s jóval kisebb népszerűséggel egyre tovább fejlődtek, az ő lendülete hamarosan megtorpant s nem hogy további emelkedésre nem volt képes, hanem eredeti színvonalát is mind ritkábban érte el. Hol vannak vidám kötetei az *Igy írtok ti*, novellái az *Esik a hó*, drámái a *Holnap reggel* színvonalától?

Költeményei közt is nem legjobbak-e a régi dátumúak? Főleg a Martinovics-ról szóló, a maga lefojtott megrendülésével, finom szépségbe burkolt borzalmával!

Kuszált, vizes haja, sovány gyermekfeje Rácsuklott csendesen a hóhér mellire, S melyet nyirkos pirossal az olvadt vér

elöntött,
Két karja átölelte szeliden a fatönköt.

Bizonyos, hogy az egész gyűjtemény végig érdekelt bennünket. Karinthy sokott változatossága itt a formák, stílusok tarka kaleidoszkópját hozza létre. Negyedszázad törekvései hagytak nyomot rajta. Egy-egy dallama most már ismerősünk Ady-ból, Babitsból, Kosztolányiból, viszont úttörően rémlenek föl nála olyan grimaszok is, melyeket utóbb Kassák forrongása tett közismertté, mint a szabadversben egészen prózai pongyolaságra vetemedő s mégis igen sikerült Nihil, 1913-ból. Az impresszionizmus, parnasszizmus, szimbolizmus mellé odasorakoznak a későbbi formatörekvések is, új ritmuskombinációk s vakmerő, érdekes asszonások. Mindennél mélyebb azonban nála Heine hatása, még pedig nem a villámként lecsapó, gúnyos kedvtől szikrázó Heineé, akinél nincs a rugalmas tömörségnek nagyobb mestere. Karinthy a verseiben sem szedi össze magát. Az a Heine-árny, akit költeményei egy részének homályos szorongása földézi; az a fiatal romantikus, aki rémlátások álmokkal tölte meg a *Buch Der Lieder* első ciklusát; a Traumbilder írója: bizarr, izgatott és zilált.

Mondanunk sem kell, hogy ez a sokféle külön zamat egyéni íz gyanánt szívdököl föl Karinthyban s élményei, érzései, gondolatai mindig eredetiek. Tartalmi anyaga szerelmi tusakodásból, Isten-keresésből, társadalmi elégtelenségből, filozófiai tépelődésből, ifjúkora visszaidézgetéséből s művészet problémáiból szövődik össze. Egyet azonban hasztalan keresünk itt: a hu-

morista Karinthyt. A Filmprológ kivételével, mely a kötet leggyöngébb darabja, jóformán meg sem kísérel, hogy ellentétes hangulat-elemeit a dal harmóniájában olvassza össze. Egytónusúvá tisztult érzésekkel dolgozik s ha veszt is bonyolultságban, viszont könnyű ötletek spanyolfala mögé sem akar elbújni. Őszinte vallomásai közt sok a tragikus izgalom, a reveláló méltóság, a keserű kifakadás; ez utóbbi nem egyszer az athéni Timon szótárából ismerős szitkozódás piaci hangján.

Még sincs az az érzésünk, hogy hiánytalan, képességeihez méltó formában látjuk a komoly Karinthyt. Amilyen egyéni és szép, mikor ez a tipikusan nagyvárosi költő például a «fúrjeskefióka» *piros bársonnyal kibélelt* torkáról, vagy a *selyempapír* hajnalkavirágról beszél, s amily gyakoriak nála általában a fényes lobbánások, ép oly ritkák az egyanyagú, töretlen értékű darabok. Versei rendszeres magukon viselik fölületessége egy-két nyomát. Félmegoldásokba törődik bele, hosszú szóáradatokba csábul s még ahol zavartalan hatást kelt is, bajos volna eldönteni, mennyi ebből alkotásai önértéke s mennyi az író presztizse. Annyi bizonyos, hogy ez a kötet nem igényelhet jelentősebb rangot nemhogy az Ady-nemzedék lírájában, de még Karinthyt műveinek sorában sem. *Juhász Géza.*

Két regényfordítás. Pierre Benoit: Szerelmes ellenségek (Genius), Hauptmann: A démon (Pantheon). Pierre Benoit, a népszerű francia regényíró, azok közé tartozik, akik a kalandregényt művészivé akarják tenni. Ebben a regényében Németországban játszódnak le a kalandok. Egy golyótáborból kikérnek egy francia katonát, hogy vezesse be a villanyvilágítást egy régi keletporoszországi kastélyba. Beleszeret a várkisasszonyba, aki viszonzozza is szerelmét, de nem lesz felesége a békekötés után, mert nem tudja összeegyeztetni hazafiságával, hogy a győztes ellenségé legyen. Ez a vékony mese — Benoit sokása szerint — sok részletre folyik szét. A vontatott, részletekbe vesző előadásnak két célja van: elsősorban az ilyen aprólékos leírásokkal akarja felkelteni az olvasóban a valóság illúzióját, ezekkel akarja elmélyíteni a kalandregényt. Másodsorban az olvasót sokáig kétségben akarja tartani, hogy mi is fog történni, ki is lesz

a főhős, hogy amikor mindez kiderül, annál nagyobb legyen a meglepetés.

A kalandregény így, epikus lassúságra mérsékelve érdekes vállalkozás; sikere attól függ, hogy az olvasó elég fontosnak és szórakoztatónak találja-e a részleteket és elmélkedéseket, amelyek megakasztják a cselekményt. Benoitnál a leírás szórakoztató. Amit észrevesz, úgyesen előkészítve és hatósosan kiélezve adja vissza, de valahogyan hiábavalónak érezzük a sok mesterkedést. Hiába készít elő, hiába élezi ki az egyes jellemvonásokat, mikor minden megfigyelése csak a legszűkebben mért felületet öleli fel. Hiába akar a lélekbe látni, csak szokásokat és külsőségeket vesz észre. Ezeket a külsőségeket stilisztikaj műveletekkel szimbolumokká növeli ugyan, de csak Benoit számára lesznek jelentékenyek a szimbolummá felfújt közhelyek. Benoitnál még Claude Farrère is különb. A fordítás — Komor András munkája — sokszor ötletes és kiáltó hibáktól mentes.

A másik regényfordítás, Hauptmann Démonja, egy tehetséges szobrász történetét tartalmazza, akit esztelen szerelme, fékezhetetlen szenvedélye tesz tönkre. Valódi hauptmanni alak ez a szobrász, akit nem a saját jobb akarata vezérel, hanem tudata alól előtörő érthetetlen szerelme a tőle minduntalan elszökdöső utcalány iránt.

Hauptmann alkotásait két osztályba szokták sorozni. A naturalista és a szimbolikus-romantikus művekébe. Fiatalkori naturalizmusa kihívja a német bírálók ellenvéleményét is, általános elismertetését második korszakában írott regényeinek és különösen drámáinak köszönheti. Ez a regény, amely a «Kiválasztottak» sorozatában jelent meg, az első naturalista korszakból való. Az «oroszláncormók» megáltsanak itt is, de csak a körmök, maga az oroszlán még ketrecében alszik. A sablonos naturalista regényből kidomborodik a nehézkes német szobrász alakja, valóban életre is kap, de azért elnagyolt, a részletekben is monumentálisra méretezett ember lesz, aki nehezen illeszkedik bele az igazán naturalisztikusan megrajzolt környezetbe. A fordító — Dormándi László — lehet, hogy minden szót pontosan lefordított — nem volt alkalmunk ellenőrizni —, de nem tudott lendületbe jönni. *Fábián István.*